

Szmola Sándor kerékgyártó, (bognár)

Endrőd, 1912 - 2002

Endrőd történetét böngészve sem az alapító lakosok közt, sem a tatárjárás és török pusztítás idején nem leltem Szmola nevű családot. Sőt az újratelepülők közt sem jelzik. Minden bizonnyal Mária Terézia idejére esik megjelenésük, azaz 1700-as évek végén valószínű. Annyi bizonyos, hogy az 1800-as években már több Szmola család lakja Endrődöt. A fennmaradt írások szerint a pásztorkodással és főleg iparral foglalkozó családok, becsületes munkával a falu jobb módú tagjai közé tartoztak. A katolikus hithez kötődtek.

Az apa Szmola József az 1800-as évek vége felé a balai pusztán élve kevés földön gazdálkodó, pásztorkodó ember volt. Felesége Tímár Rozália tősgyökeres endrődi volt. Az első endrődi kirajzáskor az 1900-as évek kezdetén sógorával kivándorolt Amerikába. Ott szorgalmas munkával összegyűjtötte keresetét, és pár év multával hazajött szülőfalujába, földet vásárolt, megteremtette a család megélhetését. Házasságukból szépszájú gyermek született; József, Imre, Sándor, Péter, Ilona, Mária és Gizella. A fiúk valamennyien iparosok lettek. Olyan pályát választottak, ami a falu életében nélkülözhetetlenül fontos volt: kovács, bognár, cipész. Az apa évekig községi rendőr volt, majd a nagylaposi uradalom kulcsárjaként tevékenykedett.

Érdemes itt elmondani, hogy a nagymama, ki szentasszony hírében állt, a búcsúsokkal zarándokúton eljutott még Rómába is.

Sándor, a harmadik gyermek, akiről történetünk szól, 1912-ben született. Az elemi iskola 3 osztályát Orbók János tanító vezetése alatt végezte, persze csak októbertől a tavasz beálltáig, mert a családi gazdaságban az ő munkájára is szükség volt. A megrövidített iskolaév alatt is sikerrel végezte tanulmányait. Már 12 évesen Pintér Bálint jó nevű mesterhez szegődött kerékgyártónak. Persze az akkori szokások szerint a mester gazdaságában is segítenie kellett. A húszas évek végén az Ipartestület vezetői méltányosnak tartották segédné nyilvánítását, miután szakmailag és erkölcsileg példásan megfelelt. Katona éveit Szegeden töltötte. A vidéki vándorút következett: a harmincas években Okányban, Gyomán, Vésztőn, Komádiban szorgoskodott, ahol 24 évesen feleségül vette Polgár Irmát, 1936-ban kötöttek házasságot, egy gyermekük született: Sándor. Endrődön telepedtek le. A 40-es években az Ipartestület vezetőségi tagja lett. Kiváló tanulókat nevelt, közülük néhányat említhetek: Szmola Imrét Kondoros tanyáról, Papp Zoltánt Ecsegfalváról, Sóczó Eleket az endrődi motor majd kocsis múzeum alapítót. Ebből az időből

származnak azok az igényes munkával elkészített lovas szánok, melyek valahol talán még fellelhetők.

1944-ben frontszolgálatra vitték. Fogságba esett, át kellett élnie az ukrainai táborok borzalmait. (A tábor 1500 lakójából 1000-en elpusztultak.) 1945-ben tért haza súlyos betegségét túlélve. Egészsége helyreállta után a hatvanas évek elejéig önálló kisiparosként tevékenykedett, mint kocsigyártó, bognár. Ebből az időből származik az a szépen megmunkált paraszt lócsös szekér is, amit Szmola Béla, az aranykezű kovácsmester vasalt, s amely még ma is megtalálható Panyicza Mihály gazdaságában . A téészesítés korszakában előbb a Gyomai Kisipari Szövetkezetnek volt alapítója, majd az Endrődön megalakult Mezőgazdasági Szövetkezetnek is alapítója lett. Később a Győzelem Tsz-ben működő ipari egység csoportvezetője lett. Az ötvenes években az ipartestület elnöke volt.

Nyugdíjazása után műhelyében folytatta mesterségét. Keze munkáját őrzi örök időkre Réthy atya idejében készített új oltár, melybe szívét – lelkét adta, s amely méltó része immár a jövő évben két évszázados templomunknak. Hálás szívvel gondol rá az utókor.

Felesége 1988-ban halt meg. Ezután már csak munkájának élt, ami volt bőven. Bútorokat, használati tárgyakat készített. Alkotásai, művészi színvonalú munkája messze ismert volt, még a fővárosban is. Bár nem tanulta az asztalos mesterséget, mégis jól bánt a kemény és puha fával, melyet bizonyít, hogy sok endrődi lakásban büszkén őrzik faragott bútorait, faragott ajtóit és sok más egyedi művészi faragványait; vázák, madarak és sok más hasonlóságot. Lakását szinte múzeummá varázsolta. Keze munkáját dicséri a templomunkban látható két faragott zászlórúd is, és azok a jellegzetes endrődi fakeresztek, amelyek láthatók a szarvasvégi temetőben.

90 évesen érte a halál. Felesége mellé temették a Központi Temetőben. Értékes élete végén sokan kísérték utolsó útjára. Legyen áldott az emléke.